

WSTĘP

Szanowni Państwo,

Oddajemy do rąk naszych Czytelników kolejny, już XXVIII tom periodyku „Problemy Współczesnej Kryminalistyki” i tradycyjnie zapraszamy do jego lektury. Zgromadziliśmy w tym tomie ciekawe materiały dotyczące zarówno zagadnień kryminalistycznych, jak i procesowych, przy czym na podkreślenie zasługuje wyjątkowa aktualność większości z nich. Z jednej strony bowiem publikowane artykuły dotyczą zagadnień odnoszących się do metodyki wybranych ekspertyz kryminalistycznych, które w praktyce śledczo-sądowej odgrywają obecnie ważną rolę i wpływają na ustalanie stanu faktycznego w sprawach karnych i cywilnych, a z drugiej strony omawiają wybrane aspekty żywo obecnie dyskutowanej w Polsce problematyki powoływania biegłych i wydawania przez nich opinii, co można łączyć z przygotowaniem projektu ustawy o biegłych sądowych. Podkreślenia wymaga, iż wszystkie materiały, poza wersją polską, publikowane są także w języku angielskim.

Wśród zamieszczonych opracowań dotyczących badań kryminalistycznych wyróżniająca się grupę stanowią niewątpliwie publikacje na temat kryminalistycznych badań pismoznawczych. Dwa artykuły dotyczą nowych programów komputerowych, które mają usprawnić badania identyfikacyjne pisma ręcznego oparte na metodach grafometrycznych, ale zarazem dotyczą fundamentalnej kwestii obiektywizacji współczesnych badań kryminalistycznych w ogóle. Autorzy pierwszego z nich, Krystyn i Andrzej Łuszczukowie, już w tytule podkreślają zmianę roli eksperta w takich badaniach, gdyż omawiana przez nich nowa wersja znanego już wcześniej programu GRAFOTYP, nazwana – GRAFOTYP – 3.0 w znacznym stopniu eliminuje subiektywizm badającego poprzez zautomatyzowanie wyznaczania w analizowanych próbkach punktów do dalszych wyliczeń, co pozwala na uzyskiwanie analogicznych wyników bez względu na użytkownika. Z kolei w artykule zatytułowanym *Rotometria jako propozycja nowej metody badań weryfikacyjnych pisma ręcznego* Tomasz Łuszczuk i Krystyn Łuszczuk przedstawiają nowatorską metodę badań pismoznawczych, którą nazywają „rotometrią” i na bazie której proponują dwa nowe programy kom-

puterowe - ROTOMETR Wk i ROTOMETR Pp. Oba analizują znane już z wcześniejszych programów parametry: współczynnik kształtu i proporcje przekątnych, ale po to, aby się dowiedzieć, dlaczego można tę metodę uznać za nowatorską i obiektywną oraz dlaczego autorzy uważają, że podniesie ona kategorię wydawanych opinii, warto przeczytać cały artykuł.

Problemu badań pismoznawczych dotyczą jeszcze trzy inne publikacje. W pierwszej z nich, zatytułowanej *Analiza formowania się końcowego członu podpisu (zawijasa) – czynnik rodzinny*, litewscy badacze Henryk Malewski, Rasa Tamošiūnaitė i Snieguolė Matulienė omawiają wyniki rozwijanego od 2022 roku projektu badawczego dotyczącego czynników wpływających na proces formowania się podpisu młodej osoby. We wcześniej publikowanym w naszym czasopiśmie artykule skoncentrowali się na możliwym naśladownictwie i podobieństwie podpisów młodych osób do podpisów innych członków rodziny, teraz zaś przedstawiają wyniki dalszych badań nad formowaniem się końcowego członu podpisu. Natomiast Beata Goc-Sakowska słusznie zwraca uwagę na „niespodzianki”, jakie może kryć materiał porównawczy, i na konieczność badania jednorodności wykonawczej próbek porównawczych (tzw. scalania), co bez wątpienia ma znaczenie dla podniesienia wiarygodności ekspertyzy pismoznawczej. Wreszcie Kateryna Mykytyshyna prezentuje wyniki badań z zakresu kryminalistycznej ekspertyzy dokumentów sporządzonych pismem ręcznym w sprawach testamentowych. Jej analiza, oparta na przypadkach z praktyki opiniodawczej oraz badaniach ankietowych prowadzonych wśród biegłych, skupia się na ocenie skuteczności metod stosowanych w ekspertyzach pismoznawczych i możliwościach wykrycia fałszerstw testamentów.

Drugim ważnym przedmiotem rozważań w prezentowanym tomie PWK jest problematyka biegłych, z czego piszący te słowa szczególnie się cieszy, gdyż z jednej strony zagadnienie biegłych i opiniowania od wielu lat leży w polu zainteresowań Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego, a z drugiej przedstawiane artykuły mogą być traktowane jako przyczynek w dyskusji nad właśnie przygotowanym projektem ustawy o biegłych sądowych. I tak, Marcin Jachimowicz w artykule *Kategorie biegłych w postępowaniu karnym* omawia status biegłych oraz przedstawia różne ich kategorie, w tym biegłych konsultantów, biegłych *ad hoc* bądź tzw. „biegłych prywatnych”. Autor zwraca m.in. uwagę, iż obowiązujący kodeks postępowania karnego nie czyni rozróżnień formalnych pomiędzy biegłymi sądowymi a biegłymi *ad hoc*, jednak akurat w tym zakresie wspomniany projekt ustawy proponuje istotną zmianę, polegającą na preferowaniu powoływania biegłych sądowych jako ekspertów certyfikowanych, zaś wzywaniu biegłych *ad hoc*

tylko w określonych przepisami sytuacjach. Pisząc natomiast o dopuszczalności korzystania z opinii „biegłych prywatnych”, Autor wskazuje na brak zakazu w polskich przepisach prawa wydawania takich opinii przez osobę wpisaną na listę biegłych sądowych; jednak i tu warto dodać, że projekt ustawy o biegłych sądowych nie tylko dopuszcza pod pewnymi warunkami opinie „prywatne” (zwane w projekcie opiniami stron) jako pełnoprawne dowody w postępowaniu karnym, ale wręcz wymaga, aby tego rodzaju opinie w takiej sytuacji były wydawane przez certyfikowanych biegłych sądowych. Z kolei Milena Powirska-Bała omawiając dopuszczalność dowodu naukowego na przykładzie polskiego i amerykańskiego systemu prawnego, postuluje ujednoczenie w polskiej procedurze karnej reguł dopuszczalności takiego dowodu, który w istocie jest opinią biegłego, poprzez wprowadzenie spójnych przepisów opartych na doświadczeniach i orzecznictwie sądów amerykańskich. Kryminalistyczne opinie biegłych, jako często ważący dowód w postępowaniu, powinny być bowiem oparte na wiarygodnych i zweryfikowanych metodach wypływających z badań naukowych. Jest interesujące, że propozycja ta co do kierunku jest zgodna z założeniami projektu ustawy o biegłych sądowych, który przewiduje, że jedną z płaszczyzn certyfikacji kandydatów na biegłych sądowych będzie sprawdzenie, jakie metody badawcze będą stosowali w swoich ekspertyzach. Zakłada także, że powstaną zespoły do spraw standaryzacji, których rolą będzie eliminowanie w praktyce opiniodawczej szeroko rozumianych metod „nienaukowych”.

Przykłady metod naukowych, proponowanych do stosowania w obecnych i przyszłych ekspertyzach, podane zostały w kolejnych artykułach. Agalidi Yuriy, Aleksander Bokszczanin i Maris Kaminskis w artykule *Badania kryminalistyczne nadruków magnetycznych oparte na pomiarach magnetycznych* przedstawiają na przykład eksperymentalną metodę badawczą opracowaną w firmie znanego producenta sprzętu kryminalistycznego, która wykorzystuje topogramy magnetoptyczne do identyfikacji źródła druku magnetycznego i wykrywania wstawek tekstowych, gdy zostały one dodane za pomocą innego urządzenia drukującego, a także do uwierzytelniania banknotów z zabezpieczeniami magnetycznymi. Natomiast Krzysztof Żak i Ireneusz Sołtyszewski piszą o wykorzystaniu analizy DNA do identyfikacji szczątków ludzkich, zwłaszcza w przypadkach, gdy ciało lub jego fragmenty zostały odnalezione w okolicznościach niepozwalających na ustalenie personaliów ofiary. Najciekawszą częścią ich artykułu jest przedstawienie technologii fenotypowania, dzięki której próbuje się określać zewnętrzne cechy wyglądu danej osoby, takie jak kolor włosów, kolor oczu,

kolor skóry, wiek biologiczny, a także jej pochodzenie biogeograficzne. Ma to kluczowe znaczenie w przypadku braku materiału porównawczego i daje szansę na zawężenie grupy osób poszukiwanych. Ponieważ wykorzystywane do takich badań DNA może pochodzić również z kodujących regionów, rodzi to obawy o naruszenie prywatności badanej osoby, gdyż może prowadzić do ujawnienia indywidualnych cech dawcy próbki. Autorzy twierdzą wprawdzie, że metoda ta nie jest uregulowana w polskim prawie, w związku z czym istnieje możliwość prowadzenia fenotypowania dla celów genetyki sądowej, jednak kwestie te na pewno wymagają pogłębionej analizy od strony prawnej.

Na końcu tomu zamieszczono komunikat o jubileuszowym XX Międzynarodowym Kongresie „Kryminalistyka i ekspertologia sądowa: nauka, studia, praktyka”, który w dn. 12-14 września 2024 r. odbył się na Uniwersytecie Michała Romera w Wilnie. Jego organizatorami było Litewskie Towarzystwo Kryminalistyczne, Uniwersytet Michała Romera, Litewskie Centrum Ekspertyzy Sądowej oraz Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne. W czasie Kongresu sygnatariusze Memorandum z Palangi (towarzystwa kryminalistyczne z Litwy, Polski i Ukrainy), dotyczącego utworzenia europejskiej federacji towarzystw kryminalistycznych, podpisali Deklarację o przystąpieniu do Memorandum Niemieckiego Towarzystwa Kryminalistycznego. W imieniu tego Towarzystwa Deklarację podpisał jego prezes Thomas Gundlach.

Prof. dr hab. Tadeusz Tomaszewski
Redaktor Naczelny